

МАКЕДОНИСТИКАТА МЕЃУ ТРАДИЦИЈАТА И СОВРЕМЕНИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ

Зборник на трудови од Меѓународната научна конференција
одржана на 21 и 22 ноември 2013 година во Скопје

Покровител:

Претседател на Република Македонија
проф. д-р Ѓорге Иванов

Организациски одбор:

проф. д-р Гоце Цветановски, н. сов. (претседател)
проф. д-р Лидија Тантуровска, н. сов. (координатор)
проф. д-р Александра Ѓуркова, н. сов. (секретар)
проф. д-р Симона Груевска-Маџоска, н. сов.
проф. д-р Елена Јованова-Грујовска, в. н. сор.

Почесен одбор:

проф. д-р Снежана Велковска, н. сов.
проф. д-р Снежана Веновска-Антевска, н. сов.

проф. д-р Убавка Гајдова, н.сов.

проф. д-р Олгица Додевска-Михајловска, в. н. сор.
проф. д-р Елка Јачева-Улчар, н. сов.
проф. д-р Веселинка Лаброска, н. сов.
проф. д-р Лилјана Макаријоска, н. сов.

**в.д. директор на ЈНУ Институт за македонски јазик
„Крсте Мисирков“:**

проф. д-р Гоце Цветановски, н. сов.

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје
ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ МИСИРКОВ – СКОПЈЕ
L'Université "Saints Cyrille et Méthode" de Skopje
L'Institut de langue macédonienne "Krste Misirkov" – Skopje

МАКЕДОНИСТИКАТА МЕЃУ ТРАДИЦИЈАТА И СОВРЕМЕНИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ

Зборник на трудови од Меѓународната научна конференција
одржана на 21 и 22 ноември 2013 година во Скопје

Скопје, 2017

Уредувачки одбор на Зборникот:

проф. д-р Гоце Цветановски, н. сов. (главен уредник)

проф. д-р Лидија Тантуровска, н. сов. (заменик на главниот уредник)

проф. д-р Александра Ѓуркова, н. сов. (секретар)

проф. д-р Елена Јованова-Грујовска, н. сов.

Зборникот е финансиран од Министерството за култура при Владата на Република Македонија

CIP – Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент
Охридски“, Скопје

811.163.3(062)

МАКЕДОНИСТИКАТА меѓу традицијата и современите
предизвици : зборник на трудови од Меѓународна научна
конференција одржана на 21 и 22 ноември 2013 година во
Скопје / [главен уредник Гоце Цветановски]. - Скопје :
Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ = Skopje :
L'Institut de langue macédonienne "Krste Misirkov", 2017. - 604
стр. ; 24 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-220-045-3

а) Македонски јазик - Собири

COBISS.MK-ID 105385482

© Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје, 2017

Ниту еден дел од оваа книга не смее да се умножува на електронски начин, да се фотокопира, ниту да се репродуцира без согласност од авторот/авторите и издавачот.

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	11
ПОЗДРАВНИ ОБРАЌАЊА	
Обраќање на Н.Е. д-р Ѓорге Иванов, претседател на Република Македонија и покровител на Свечената академија и Меѓународната научна конференција по повод 60-годишнината од основањето на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ Скопје.....	15
Пригоден говор на проф. д-р Гоце Цветановски, претседател на Организацискиот одбор по повод јубилејот и в.д. директор на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“	19
ПРВ ДЕЛ	
Трајко Стаматоски ПОЧЕТОЦИТЕ НА ИНСТИТУТОТ.....	25
ВТОР ДЕЛ	
Христина Андоновска МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И ЕВРОИНТЕГРАЦИИТЕ.....	37
Наталија Андријевска ГЛАГОЛСКИОТ ПРЕФИКС <i>paз-</i> ВО МАКЕДОНСКИТЕ ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИ ТЕКСТОВИ.....	47
Елизабета Бандиловска-Ралповска СТАТУСОТ НА ХОМОНИМИТЕ И НИВНАТА ЛЕКСИКОГРАФСКА ОБРАБОТКА.....	59
Стојка Бојковска ЗА РЕФОРМИТЕ И СТРАТЕГИИТЕ ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	69
Елени Бужаровска, Лилјана Митковска СПОРЕДБА НА МАКЕДОНСКИТЕ МОДАЛНИ <i>ИМА</i> -КОНСТРУКЦИИ СО НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО ДРУГИ БАЛКАНСКИ ЈАЗИЦИ.....	81
Маргарита Бузалковска-Алексова ПРОБЛЕМИ И ДИЛЕМИ ВО НОМЕНКЛАТУРАТА ПОВРЗАНА СО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И ПИСМО.....	95
Родна Величковска МАШКОТО ПОВЕЌЕГЛАСНО ПЕЕЊЕ ОД ДОЛНИ ПОЛОГ (ЗАШТИТА И ДИГИТАЛИЗАЦИЈА).....	101
Снежана Велковска ТЕНДЕНЦИИ ВО РАЗВОЈОТ НА МАКЕДОНСКАТА ЛЕКСИКА ПО БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ.....	115
Снежана Веновска-Антевска ПРОСТОРНИТЕ МЕТАФОРИ ВО ПОЛИТИЧКИОТ ДИСКУРС ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	123

Татјана Гочкова	
ТИПОВИ ТЕСТОВИ СПОРЕД ЕВРОПСКИТЕ СТАНДАРДИ.....	131
Симона Груевска-Маџоска	
ПРИДОНЕСОТ НА ЛИЛЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА ЗА НАУКАТА ЗА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	137
Кристина Димовска	
ИНТЕНЦИОНАЛНА ГРЕШКА – ЗА ПРЕВОДОТ КАКО РЕКРЕАТИВНО ОСМИСЛУВАЊЕ НА ТЕКСТОТ.....	141
Олгица Додевска-Михајловска	
ФРАЗЕОЛОГИЈАТА ВО РОМАНОТ „КРПЕН ЖИВОТ“ НА СТАЛЕ ПОПОВ.....	151
Олгица Додевска-Михајловска, Светлана Давкова-Ѓоргиева	
ФРАЗЕОЛОГИЈАТА НА КУМАНОВСКИОТ ГОВОР.....	157
Васил Дрвошанов	
КОН СЕМАНТИКАТА НА ЛЕКСЕМАТА <i>БУРА</i> ВО МАКЕДОНСКИТЕ ГОВОРИ.....	165
Александра Ѓуркова	
РЕЧЕНИЦАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ.....	175
Светлана Јакимовска	
УЛОГАТА НА ЕТИМОЛОШКОТО ПОТЕКЛО НА ПРАВОСЛАВНИТЕ ТЕРМИНИ ПРИ НИВНО ПРЕВЕДУВАЊЕ ОД МАКЕДОНСКИ НА ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК И ОБРАТНО.....	189
Виолета Јанушева	
МУЛТИПЛИКАТИВНИ СЛОЖЕНИ СЕМАНТЕМИ ОД ВТОР СТЕПЕН ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	199
Елена Јованова-Грујовска	
АНАЛИЗА НА ДЕМИНУТИВНОСТА ВО МАКЕДОНСКИТЕ ПОГОВОРКИ И ПОСЛОВИЦИ.....	213
Макеј Кавка	
ПОИМОТ „МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК“ ВО НАУЧНИОТ ДИСКУРС.....	219
Јована Караникиќ	
ПРЕКАРИТЕ И НИВНОТО МЕСТО ВО ЛИТЕРАТУРНИОТ ПРЕВОД.....	231
Марија Крстева	
ЈАЗИЧНАТА СИТУАЦИЈА НА БАЛКАНОТ НИЗ ПОГЛЕДОТ НА АМЕРИКАНСКИОТ НАУЧНИК ВИКТОР ФРИДМАН.....	241
Веселинка Лаброска	
НАЗИВИТЕ ЗА <i>ЛИСИЦА</i> И <i>ЛАСИЦА</i> НА МАКЕДОНСКАТА ДИЈАЛЕКТНА ТЕРИТОРИЈА.....	249
Марија Леонтиќ	
ТУРЦИЗМИТЕ ВО ЛЕКСИКОЛОШКИТЕ ТРУДОВИ НА ОЛГА ИВАНОВА.....	259

Раско Лозаноски	
ПОСТАВЕНОСТА НА ФОРМУЛАЦИЈАТА НА НАСТАВНОТО ПОДРАЧЈЕ ЈАЗИК НИЗ ДОСЕГАШНИТЕ ПРОГРАМИ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, КАКО И НЕКОИ ВИДУВАЊА КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ЗА ПРАВИЛНАТА УПОТРЕБА НА ЈАЗИКОТ НИЗ КУЛТУРАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ.....	267
Лилјана Макаријоска, Бисера Павлеска-Георгиевска	
КОН ЛЕКСИКАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ СРЕДНОВЕКОВНИ МОЛИТВЕНИЦИ.....	281
Даринка Маролова	
ЛЕКСИЧКИТЕ ВАРИЈАЦИИ ВО ЛИТЕРАТУРНИОТ ПРЕВОД.....	297
Милан Михајлевиќ (Milan Mihaljević)	
TRAGOVI JUŽNOGA PUTA.....	303
Весна Миовска	
ХИПОКОРИСТИКАТА КАЈ НЕКОИ ХРИСТИЈАНСКИ ИМИЊА ПРИСУТНИ ВО МАКЕДОНСКАТА АНТРОПНИМИЈА.....	325
Звонко Никодиновски	
РЕЧНИЦИТЕ НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И ЛИНГВИСТИЧКАТА ТЕРМИНОЛОГИЈА.....	343
Виолета Николовска	
ВЛОГОТ НА МИСИРКОВ И НА ПУЛЕВСКИ КОН ОСТВАРУВАЊЕТО НА НАРОДНИОТ ИДЕАЛ.....	367
Слободан Б. Новокмет, Светлана М. Милановић	
ПРОБЛЕМИ ПРАВОПИСНЕ АДАПТАЦИЈЕ КОМПЈУТЕРСКЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ У СРПСКОМ И МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ.....	373
Блага Панева	
ФУНКЦИОНАЛНОСТА НА ЈАЗИЧНИТЕ ВЕЖБИ ВО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ – ПРЕДМЕТНА НАСТАВА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ПРЕДУСЛОВ ЗА УСВОЈУВАЊЕ НА ЗНАЕЊАТА ОД ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЈА.....	381
Искра Пановска-Димкова	
ТЕСТИРАЊЕ НА ФОНЕТСКО-ФОНОЛОШКИТЕ И ПРАВОПИСНИТЕ СОДРЖИНИ ПРИ УСВОЈУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ.....	391
Марија Паунова	
ЈАЗИКОТ НА КИРИЛСКАТА ЕПИГРАФИКА ВО МАКЕДОНИЈА.....	397
Благица Петковска	
ЈАЗИКОТ ВО ЕРМИНИИТЕ ОД XIX – СВЕДОШТВО ЗА ПОДНОВУВАЊАТА И ТРАДИЦИЈАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ПИСМЕН ЈАЗИК.....	407

Благица Петковска, Анита Штерјоска МЕТОДИКАТА НА НАСТАВАТА ПО ПРЕДМЕТОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК – УСЛОВ ЗА КВАЛИТЕТНА ЈАЗИЧНА ПИСМЕНОСТ (СОСТОЈБИТЕ ВО ОДДЕЛЕНСКАТА НАСТАВА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА).....	421
Снежана Петрова-Џамбазова МАНИПУЛАЦИЈАТА ВО ЈАЗИКОТ / ЈАЗИКОТ ВО МАНИПУЛАЦИЈАТА.....	435
Катерина Петровска-Кузманова ОБРЕДНИТЕ МАСКИРАНИ ПОВОРКИ ВО МАКЕДОНИЈА И НИВНА ЗАШТИТА КАКО ДУХОВНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО.....	439
Здравко Стаматоски ПОЛСКИОТ ОБРАЗОВЕН СИСТЕМ И ДЕЦАТА БЕГАЛЦИ ОД ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА ВО 50-ТИТЕ ГОДИНИ НА XX ВЕК. НЕКОЛКУ СОВРЕМЕНИ ПАРАЛЕЛИ.....	451
Љубица Станковска ЕТИМОЛОГИЈАТА НА ОРОНИМОТ ПЛАОШНИК.....	465
Фани Стефановска-Ристеска ПРЕНОСНИТЕ ЗНАЧЕЊА НА ГЛАГОЛСКАТА ПРИДАВКА.....	485
Еленка Стоевска-Денчова ЛЕКСЕМАТА <i>РОД</i> ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	491
Звонко Танески ЕТИЧКИТЕ ПРИНЦИПИ НА НАУЧНИОТ ФУНКЦИОНАЛЕН СТИЛ ВО СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК (НЕ/ЦИТИРАЊЕ ВО НАУЧНИ ТРУДОВИ И ПЛАГИЈАТОРСТВО).....	497
Лидија Тантуровска ЈАЗИКОТ И КУЛТУРАТА ВО УЧЕЊЕТО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ.....	519
Лидија Танушевска ЈАЗИЧНАТА НОРМА ВО КНИЖЕВНИОТ ПРЕВОД ОД ПОЛСКИ ЈАЗИК.....	529
Васка Ташова СТИЛИСТИЧКАТА МАРКИРАНОСТ НА ИМЕНСКИТЕ ГРАМАТИЧКИ КАТЕГОРИИ ВО ПРОЗАТА НА ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ.....	537
Катица Топлиска-Евроска ЛЕКСИЧКИТЕ ВРСКИ ВО ИМЕНУВАЊАТА НА ЈАДЕЊА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	547
Зузана Тополињска ДАЛИ Е НА ПОВИДОК РЕНЕСАНСА НА ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈАТА? (со посебен осврт кон позицијата на македонскиот јазик).....	553

Катица Трајкова НАЗИВИ НА ПОЛИТИЧКИ, ОПШТЕСТВЕНИ И ВОЕНИ ФУНКЦИИ ВО МАКЕДОНСКИТЕ ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИ РАКОПИСИ.....	557
Јоана Хаџи-Лега Христоска ПОСЛОВИЦИТЕ И НИВНИТЕ ВАРИЈАНТИ (ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ И ОД ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК).....	565
Гоце Цветановски БАНСКИОТ ГОВОР ВО РАМКИТЕ НА ПРОЕКТОТ „МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ НАДВОР ОД ГРАНИЦИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“.....	577
Мери Цубалевска ЗА ЛЕКСИКАТА НА ОХРИДСКИОТ АПОСТОЛ.....	585
Елена Џукеска ЗА УЛОГАТА НА АБЛАУТОТ ПРИ ЗБОРООБРАЗУВАЊЕТО НА ИМИЊАТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	595

ПРЕКАРИТЕ И НИВНОТО МЕСТО ВО ЛИТЕРАТУРНИОТ ПРЕВОД

Апстракт: Целта на овој труд е да ги претстави прекарите како елемент од културолошко значење во книжевноста. Важноста на овие елементи станува уште повидлива преку литературен превод од еден на друг јазик, односно при пренесување на содржината на прекарот од една во друга култура. Трудот е од интердисциплинарен карактер и покрај книжевната ономастика како централна тема, ги опфаќа и полето на науката за превод и културологијата. Преку преглед на неколку теориски поставки на книжевната ономастика и анализа на конкретни примери преземени од неколку дела од македонската современа наратива преведена на италијански јазик се прикажани стратегии за превод на прекарите и креативни решенија на преведувачите, истовремено обрнувајќи внимание на сложената и богата содржина на овој вид на именки.

Клучни зборови: прекари, ономастика, литературен превод, италијански јазик

Вовед

Овој труд тргнува од теористките поставки на книжевната ономастика според кои семиотичкиот систем на антропонимите дејствува како посебен код во рамките на еден јазик (Салмон Коварски 2003: 279), чијашто функција подразбира идентификација и категоризација на лица истовремено упатувајќи и на односот меѓу именуваното лице и тоа што е именувано. Тоа значи дека антропонимите вршат општествено-прагматичка функција со тоа што укажуваат на односите меѓу лицата на општествен и на изразен план и токму таа има големо влијание при употребата и изборот на имињата (Салмон Коварски 2003: 298).

Во антропонимскиот систем на македонскиот јазик спаѓаат и изведените форми од имињата и прекарите. Под изведени форми подразбираме имиња со суфикси за субјективна проценка со изразна функција, како и скратени форми од имињата. Суфиксите немаат утврдено значење, туку нивната функција зависи од екстралингвистички фактори, а нивната вредност е променлива и според конкретната ситуација тие можат да добијат вредност на: деминутиви, хипокористици, пејоративи или аугментативи. Во книжевноста овие форми имаат силно конотативно значење и преку нив се постигнува емоционалната и стилистичката обоеност. Честото присуство на овие категории во македонската литература говори за нивната распространетост во македонскиот социоллингвистички контекст.

Лаура Салмон Коварски, славист и традуктолог со огромен интерес за книжевната ономастика, која преку низа студии го анализира значењето на

⁶² Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
jovanakaranikik@ugd.edu.mk

руските имиња и нивните преводи на италијански јазик, нуди неколку стратегии за пренесување на ономастичните елементи од еден во друг јазик. Овие стратегии, пред сè, зависат од видот на книжевниот текст, при што таа разликува два типа: книжевност на веројатноста, во која спаѓаат реалистичната наратива, пародија на реалноста и реални ликови, книжевност, која се однесува на измислен свет, како: митови, бајки, басни, итн., (Салмон Коварски 2006: 87–88), како и од критериумот на „очекувања“. При тоа, повикувајќи се на поимите од теорија на превод, гледа неколку можности: „очудување“, односно предизвикување на чувство на временска и на културна дистанција кај читателот или приближување на изворниот текст кон светогледот на читателот, односно актуализација или хомологација. Во првиот случај преведувачот може да реши и да не го преведува името. Во спротивно, преведувачот може да прибегне кон *семантичка реконструкција* на името, таму каде што е можно, потоа *компензација* – се пренесува значењето на елемент од ономастичка природа со елемент од не-ономастичка природа и *хибридизација*, односно комбинирање на повеќе постапки. (Салмон Коварски 2004: 73–76).

Анализа

При споредба на изворниот текст на македонски јазик и соодветниот италијански превод може да се забележи нивото на асиметрија⁶³ на двата јазици од овој аспект и можните решенија или пак недостиг на интервенција од страна на преведувачот.

Во романот *Тесно море* (Вишински 1986), преведен на италијански јазик *La nave sulla montagna* од Борис Вишински (Vishinski 1991), главниот лик ја повикува девојката со која пред кратко време стапил во поинтимен однос, користејќи ја формата Мати, од стандардната форма Матилда, при што на италијански јазик се користи интерлингвистичкиот еквивалент Матилде. И покрај тоа што германското потекло на името е доста транспарентно, во текстот тоа ги поприма истите карактеристики што важат за имињата во македонскиот јазик. Кратката форма од името стои во појдовниот текст, додека таа не е пренесена во италијанскиот превод.

„Браво, *Маџи*, браво. Па ти ми ја кажа претставата.“ (Вишински 1986: 252),

„*Маџи*, ти ли си? Ајде не се криј, ќе задоцниме.“ (Вишински 1986: 253)

„Brava, *Matilde*, brava!! Hai recitato l'intero spettacolo!“ (Vishinski 1991: 129),

⁶³ Терминот симетрија/асиметрија го користи славистката Лаура Салмон Коварски и се однесува на секој формален елемент што, во една контрастивна анализа, произлегува еднакво функционален со преминот од еден кон друг јазик, или во преводот може да остане на местото на другиот елемент со исто граматичко, лексичко, стилистичко значење. (Салмон Коварски 2004: 244).

„Sei tu *Matilde*? Suvvia, non nasconderti. Faremo tardi.“ (Vishinski 1991: 130)

Главниот лик ја користи оваа форма во последното поглавје во кое двајцата се појавуваат заедно пред таа неочекувано да исчезне од текот на наративот, што ни дава до знаење дека се работи за намерен избор од страна на авторот. Салмон Коварски за пренесување на кратките форми од руски јазик предлага користење на техника на компензација при што наместо користење на несоодветна кратка форма би можело на стандардната форма од името да се додаде нагласена форма од италијанскиот, на пр.: *caro/a* – драг/а и на тој начин да се пренесе доверливоста во односот меѓу овие два лика. Недостигот на интервенција од страна на преведувачот има влијание врз ефектот на читателот и покрај тоа што од текот на одвивање на дејствието може да добиеме информации за развојот на односот меѓу двата лика. Сепак, повикувајќи се на предлогот на Салмон Коварски, можно подобро решение е остварливо.

Сличен случај е забележан и во преводот на друг роман од Борис Вишински *Круна од ѓесок* (Вишински 1992), преведен на италијански јазик *La corona di sabbia* (Vishinski 1995), каде што истакнатата употреба на кратката форма Магде од Магдалена, која, починатиот сопруг на главниот женски лик, ја користи кога ѝ се обраќа во сонот, а и главниот машки лик кога нивниот однос ќе се промени во споредба со оној од првите страници од романот. Тоа значи дека промената на формата на името врши одредена функција и влијае врз текот на наративот. Треба да се забележи истиот став на преведувачот на овој роман како на претходно споменатиот, во однос на овој релевантен асиметричен елемент.

Слична ситуација е забележана и во романот *Сиркачоџи* од Александар Прокопиев (Прокопиев 2007), преведен на италијански јазик како *Voyeur* (Prokoriev 2009), со тоа што преку еден шеговит дијалог се пренесува средината во која работи главниот лик и меѓуличниот однос на колегите. Во таа функција е употребена и хипокористичната форма од името Марика. Инаку, авторот во овој роман употребува често користени имиња, кои помагаат околностите опишани во романот да изгледаат реално и како дел од секојдневието. Доколку преведувачот сака да ја намали временско-просторната дистанција и да примени постапка на актуализација, тогаш би требало да избере, исто така, често употребувани и традиционални имиња типични за неговиот јазик и неговата култура. Сепак, при изборот на спротивна стратегија, преведувачот не ја пренел до крај изразната функција на хипокористикот, којшто е еден од елементите преку кои се гледа досетливоста и иронијата на авторот.

Еднаш додека пие кафе во мензата со двајца колеги од неговото биро и Марика, замислуваат што би однесле со себе на пуст остров.(...) – А ти *Мариче*? – Па јас, јас би зела некои книги Даниела Стил, Сидни Шелдон,.. И нешто

посериозно, на пример Куељо... – се клешти со прекрстени голи нозе до црните танга гаќички (...).

– Јане ѝ враќа веднаш, и валканиот дијалог како сладникава смрдеа се шити низ мензата.

А бе Јане, тогаш мора да бидеш упорен како онаа мравката од вицот...

– Која мравка, молику лепо? (...)

– Нема проблем. За тебе, *Марице*, ако треба ќе бидам и мравка! (Прокопиев 2007: 57-58)

Un giorno, mentre beve il caffè alla mensa con due colleghi e *Marika* provano immaginare che cosa porterebbero su un'isola deserta.

(...) - E tu, *Marika*?

– Be" io porterei dei libri. Danielle Steel, Sidney Sheldon. E qualcosa di più impegnato. Coelho, per esempio.. – dice con un largo sorriso, con le gambe accavallate scoperte fino al laccio nero. (...)

(..) replica Jane immediatamente e il suo dialogo osceno riempie la mensa come un tanfo dolciastro nauseante.

– Allora, tu dovrai essere tenace come la formica di quella barzelletta...

– Quale formica, scusa? (...) – Non c'è problema. Per te, *Marika*, se è necessario! (Prokopiev 2009: 43–44)

Прокопиев во својот роман често се служи со изведените форми од имињата и со прекарите како изразно средство. Така, Марија, жената што ја посакува главниот лик, именувана е со различни форми во однос на нејзината возраст, но, покрај тоа, авторот се служи со овие варијанти за да ја прикаже и промената што ќе ја претрпи односот меѓу неа и главниот лик. И токму тој променлив однос е еден од основните елементи на приказната и треба да се задржи значењето што е содржано во различните именувања на истиот лик.

Мајка ѝ на Јана, се подразбира, има име. *Маца*. *Марија*, но ја викаат *Маца* уште од дете. Потоа во пубертетот се префрли на *Мери*, и тоа име го носи низ гимназијата „Орце Николов“, со радосна дрскост (како порано прекарот *Ками Лица*) на најгодна ученичка во генерацијата. (Прокопиев 2007: 106)

Значи на таа журка, *Мери* е на „подиумот“, меѓу танцувачите, се разбира, на среде групата, а тој како и

обично, меѓу осамените и вознемирените на седиштата од скај. (Прокопиев 2007: 109)

На едно од првите доаѓања од Љубљана, му се чини уште е бруцош, му кажуваат дека *Мери*, *Маца*, речиси веднаш по гимназијата се омажила за некој млад лекар од Градска, Љупчо, дека е трудна и чека бебе. (Прокопиев 2007: 111)

Ах, таа *Маца*, *Ками Лица*, таа *Марија*! ...тие лизгачки секавања.. (Прокопиев 2007: 116)

La madre di Jana, naturalmente ha un nome *Maza*. *Maria*, di fatto, ma da piccola la chiamavano *Maza*. Più tardi, nell'adolescenza, adottò il nome *Mary*, e quel nome avrebbe portato per tutti gli anni del liceo alla "Orce Nikolov" con gioiosa arroganza (come aveva fatto con il soprannome infantile di Camo Milla) in quanto era la studentessa più brava della sua età. (Prokopiev 2009: 79)

Quindi, a quella festa, *Mary* è sul "podio" tra i ballerini e naturalmente lei è al centro del gruppo mentre lui, come di solito, è tra i single seduti nervosamente sui sedili di finta pelle.(...) (Prokopiev 2009: 81)

Quando torna a casa da Ljubljana, ancora matricola a quanto ricorda, gli dicono che *Mary*, *Maza*, si è sposata quasi subito dopo il liceo con un giovane dottore del Pronto soccorso, Ljupčo, e che è incinta. (Prokopiev 2009: 83)

Ah quella *Maza*, *Mary*, *Camo Milla*, quella *Maria*! Quei ricordi che scorrono ... (Prokopiev 2009: 86)

Преведувачот во овој случај се служел најчесто со интерлингвистички еквивалент, имајќи ја предвид честата практика во Италија – имињата, најчесто од христијанска традиција, кои имаат свој интерлингвистички еквивалент во италијанскиот јазик, да се користат со тој еквивалент. Името Марија е доста раширено и во двете јазични средини, што не претставувало проблем за преведувачот, Маца останува како „очудувачки“ елемент при што е транскрибирана со знаците од италијанскиот јазик задржувајќи ја фонетската вредност, а транскрибираната верзија на англискиот диминутив Мери е пренесена така како што се користи во англискиот јазик. Инаку, овој деминутив и останатите културни референции во текстот, како наслови на: книги, филмови, познати личности во текстот упатуваат на распространетоста на англо-американската култура во седумдесеттите и осумдесеттите години (*Nights in White Satin*, *Protocol Harum*, *the Eagles*, *Tom Jones*, *Orwell*, *Eliot*, *Danielle Steel*, *Sidney Sheldon*). Последниот прекар е еден силен момент

од инвентивноста на авторот и ефектот што произлегува од него е доста забавен. Стратегијата што преведувачот ја употребил во овој случај Салмон ја нарекува интерсемиотска реконструкција (Салмон Коварски 2006: 89). Прекарот е плод на една игра од зборови со која се повикува на периодот на детството на протагонистот. Може да се забележи дека преведувачот во овој случај пронашол ефикасно решение.

Текстот го потпишува со *Фил А. Тренг*. Како дете, во маалото, едно време „конспиративното име“ му беше *Тренг*. *А. Фил* (другарите, на пример, се викаа *Паџи Ли Џан* или *Јорџо Ван*, а мајка ѝ на Јана – *Ками Лица*), сега само ги сврте името и презимето. (Прокопиев 2007: 30)

Firma il testo come *Fano Garo*. Quando era piccolo, per un periodo il suo nome “cospirativo” nel vicinato era *Garo Fano* (i suoi amici, per esempio si chiamavano *Pom O. Doro* o *Clem Atide*, mentre la madre di Jana si chiamava *Camo Milla*), è invertì semplicemente il nome e cognome. (Prokopiev 2009: 23)

Прекарите на децата се имиња на цвеќиња и на други растенија, но поделени на слогови. Преку оваа навидум детска игра авторот на креативен начин го постигнува ефектот на очудување во појдовниот текст заради еднословните имиња, кои се отсутни од македонскиот антронимски систем, но потсетуваат на ликови од англофонски филмови и книги.

Преведувачот нашол соодветни имиња, иако семантички нееквиваленти на истите растенија, сепак соодветни од функционална причина. Така наместо на „трндафил“, направил инверзија на италијанскиот термин за каранфил, кој како растение по вид, но и на фонетски план има сличност со македонскиот термин. Слично постапил и со Јорго Ван, каде што еквиваленцијата е постигната на ниво на истата виолетова боја. За останатите два прекари ги употребил називите на соодветните растенија на италијански јазик и ги разделил на слогови. Всушност, називот во појдовниот текст е разговорна и дијалектна форма, меѓутоа во овој случај таа особина не е онаа на која се базира пораката од текстот. Таа нијанса е запоставена во корист на пренесување на основната порака. Сепак, може да се заклучи дека преведувачот бил доволно внимателен. Важноста на соодветно решение за прекар во овој роман се гледа преку тоа што припаѓа на еден од главните ликови и е повеќекратна појава во текстот.

Забележителни примери можат да се издвојат од преводот на раскази од Драги Михајловски. Преводот на овие примери беше подробно анализиран во претходен труд од авторот. Во овој контекст само ќе ги наведеме како

примери за постапка на хибридизација. Во расказот „Поштарот“ на Драги Михајловски, прекарот се врзува за карактерот и животните можности на ликот.

Перо Врваџа ме викаат, прекар по мерка, оти године наназад, а се најде малку во тесно, ќе рече „работата е врвка“ а на луѓето толку им требаше, врвката овој, врвката оној, врвка ме завикаа иако сега, по сè што сторив и низ кое минав може да ме викаат и *Перо Мафот* оти работата, очигледно, ептен ми е врвка или поточно мав како што велеше покојниот ми татко, бог да го прости. (Михајловски: 2003)

Mi chiamano *Piero Mistrozza*, un soprannome su misura, perché anni addietro trovandomi in condizioni un po' strette avrei detto "questa situazione mi strozza" e alla gente basta veramente poco per battezzarti, e d'allora fu tutto un: "mi strozza questo", "mi strozza quello", e così hanno cominciato a chiamarmi *Mistrozza*, anche se adesso dopo tutto quello che ho fatto e quello che ho passato potete pure chiamarmi *Piero Il Cappio* perché questa situazione evidentemente per me è veramente un cappio, anzi per essere più preciso un calappio, come diceva il mio defunto padre, che dio perdoni i suoi peccati. (Mihajlovski: 2012)

Преведувачката извршила актуализација што се однесува до името, пренесувајќи го со неговиот историографски еквивалент во италијанскиот јазик – *Piero*. Во врска со прекарот „Врвката“, кој е изведен од жаргонскиот израз „работата е врвка“ и кој се однесува на тешка и безизлезна ситуација преведувачката нашла соодветен израз на италијански јазик. Тој потекнува од глаголот „strozzarsi“ со значење „дави, гуши“ и на тој начин го извела прекарот „Mistrozza“. На сличен начин постапила и со прекарот „Мафот“, при што се повикала на две фонетски слични именки „cappio“ (јазол) и „calappio“ (стапица направена од врвка за ловење птици) асоцираат на „врвка“, корелативниот прекар од појдовниот текст. На тој начин преведувачката успешно остварила семантичка, но и стилистичка еквиваленција.

Со сличен предизвик се соочила и преведувачката на романот *Сиркачо* од Прокопиев. Во извадокот од романот што следи, авторот се служи со деминутиви и хипокористици за да го опише односот меѓу мајката и ќерката. Преведувачката морала да обрне големо внимание на овие елементи од текстот, бидејќи преку истите форми и самиот наратор-протагонист ја

изразува својата наклонетост кон ќерката, која всушност е и едно од јадрата на романот.

Јана е веќе единаесетгодишна, но мајка ѝ и се умилкува со „џиле мамино“, „џуленце муленце“, „девојко јаболко шеќерно“, „грозјенце“ (овошје кое таа го претпочита пред сите други, иако ќерка ѝ е нагласено лешникова, уште од малечка). Малку е навредена од мајчините умилкувања „пред сите“ кога ќе ѝ се обрати со „Јанушка џијушка“ или со „Грозјенце мамино“, се прави дека не ја слуша, како да е занесена во гледањето телевизија или во пишување домашно. (Прокопиев 2007: 24)

Jana aveva già undici anni, ma sua madre le si rivolgeva ancora con "*pulcino della mamma*", "*piccoletta*", "*mia piccola mela dolce*", "*uvetta*" (la frutta che preferiva a tutte le altre – anche se sua figlia era assolutamente una nocciola fin da piccolissima). Lei è un po' offesa dalla parlata infantile di sua madre, quando le si rivolgeva chiamandola "*Janushka Pijushka*" o "*uvetta della mamma*" faceva finta di non sentirla come se fosse completamente presa dalla televisione o dai compiti. (Prokopiev 2009: 18)

Преведувачката во овој случај требало да најде еквивалентни емотивно-изразни нијанси на хипокористичите на италијански јазик. Лаура Салмон Коварски во слични случаи напоменува дека во рускиот јазик кога ваквата изразност се однесува кон жени и деца, тогаш се остварува преку елементот „мала-мало“, а во случајот на лица од машки род се остварува преку „фемнизација“, односно поместување на родот, т.е. додавање на наставки типични за женски род. (Салмон Коварски 2003: 326). Ваквата постапка не соодветствува целосно при превод од македонски јазик, но, делумно е применета при превод на извадокот на италијански јазик. Додека за првиот прекар „пиле мамино“ едноставно е извршена семантичка реконструкција, вториот е составен од два збора и функционира на фонетски план преку римата и консонансата на гласовите „ц“ и „л“, но и преку суфиксот -енце, кој има пред сè деминутивно значење. При превод на текстот искористена е нагалена форма на италијанскиот јазик која упатува на нешто „мало“ и соодветен еквивалент во македонскиот јазик би била придавката „малечка“. На тој начин, изгубен е дел од фонетската и стилистичката вредност на прекарот од појдовниот текст. Таа вредност, пак, е сочувана во „Јанушка пијушка“, каде што е извршена само транскрипција од еден јазик во друг постигнувајќи ефект на очудување.

Во следните два примери извршена е семантичка реконструкција, „uvetta“ е составено од италијанскиот еквивалент за грозје „uva“ и деминутивната наставка во италијанскиот јазик „-etta“, и „mia piccolo mela dolce“ за

„девојко јаболко шеќерно“, при што „mia“ е присвојна придавка за прво лице, „mela“ еквивалент за јаболко и придавката „dolce“ со значење „сладок, благ, мек“. Во последниот случај преведувачката ја додала и придавката „piccolo/a“ со значење „мал/-а/-о“, но, која во италијанскиот јазик има и хипокорситична вредност.

Може да се забележат и форми во истиот извадок за кои не се најдени соодветни решенија, а кои се составен дел од истата слика, која го отсликува односот меѓу мајката и ќерката. Така, глаголот „умилкува“, кој подразбира нагалено обраќање и додворување е пренесен со „rivolgersi“, кој подразбира „обраќање“ и има неутрална вредност во однос на македонскиот лексички избор. Исто така и при пренесување на придавката „мамино“, којашто во македонскиот јазик има посилна емотивно-изразна вредност од еквивалентот „на мама“, којшто, во отсуство на друго решение, во италијанскиот јазик е пренесен со предлошки предмет за присвојност „della mamma“, со кој се скратува ефектот кај италијанскиот читател.

Заклучок

Овие примери укажуваат на релевантноста на прекарите не само во рамките на еден текст, туку и како референци од социолингвистички и културен аспект за еден јазик. Исто така, може да се забележи дека не постои правилна стратегија или пристап за превод на прекарите, особено кога се работи за различни култури и јазици. Единствен пристап, како што и Салмон Коварски забележува за олеснување на преводот на овие елементи е продлабоченото знаење од страна на преведувачот на многубројните функции и суптилни нијанси, кои го одредуваат значењето на сопствените именки во појдовниот текст.

Литература

- Salmon Kovarski, L. 1997. *Onomastica letteraria e traduttologia: dalla teoria alla strategia*. Rivista Italiana di Onomastica III. pp. 67–83.
- Salmon Kovarski, L. 2003. *L'antroponimia russa, Semiotica, pragmatica, traduzione (I)*. Quaderni di Semantica 48 n.2. pp. 278-332
- Salmon Kovarski, L. 2004a. *L'antroponimia russa, Semiotica, pragmatica, traduzione (I)*. Quaderni di Semantica, 49, n.1 pp. 39-101
- Salmon Kovarski, L. 2004b. *Asimmetrie L1/L2: una sfida nella didattica di "lingua e traduzione"*. Studi Slavistici 1, Firenze University Press. pp.235- 251
- Salmon Kovarski, L. 2006. *La traduzione dei nomi propri nei testi fenzionali. Teorie e strategie in ottica multidisciplinare*. Il Nome nel Testo 8, Atti del XXII Congresso Internazionale di Scienze Onomastiche. pp. 77-91

Извори

- Вишински, Б. 1986. *Тесно море*. Скопје: Наша книга.
- Вишински, Б. 1992. *Круна од ѝесок*. Скопје: Македонска книга.
- Михајловски, Д. 2003. *Раскази од шесѝи каѝ*. Скопје: Каприкорнус.
- Прокопиев, А. 2007. *Суркачойѝ*. Скопје: Магор.
- Mihajlovski, D. 2012. *Il portalettere*. Macedonia: la letteratura del sogno. La nuova letteratura macedone (1991 – 2011). (trad. it. di Mariangela Biancofiore). Nardo: Besa.
- Prokopiev, A. 2009. *Voyeur*. (trad. it. di Francesca Sammarco). Nardo: Besa
- Vishinski, B. 1995. *La corona di sabbia*. (trad. it. di Viviane Jusic e Matilde Contino). Treviso: Santi Quaranta.
- Vishinski, B. 1991. *La nave sulla montagna*. (trad. it. di Loredana Bogulin). Genova: Marietti.

Summary

The purpose of this paper is to present the nicknames, i.e. the shortened forms the proper names and affectionate or derisory names as culturologically significant elements in literature. The relevance of these elements becomes even more visible through literary translation from one language to another, or when transferring the contents of the nickname of one culture to another. The work has interdisciplinary nature covering literary onomastics as a central subject, besides translation studies and culturology.

Strategies for translation of nicknames and creative solutions of the translators are shown through review of several theoretical approaches of literary onomastics and analysis of specific examples taken from several works of the modern Macedonian narrative translated into Italian, while paying attention to the complex and rich content of this type of nouns.